

PIRET NORVIK 75

Keeleteadlane Piret Norvik on otsekui märkamatult jõudnud olulise versta-postini, kui 24. detsembril 2025 täitus tal 75. eluaasta. Et oma eluteed pole ta sugugi märkamatult käinud, heitkem sellele tagasivaateline pilk.

Piret Norvik (a-ni 1981 Raud) sündis 24. detsembril 1950 Võhmas. Pärast abituuriumi Rakvere 1. Keskkoolis (1969) asus ta õppima eesti filoloogiat Tartu Riiklikus Ülikoolis, mille lõpetas soome-ugri keelte erialal 1974. aastal. Ta kuulub põlvkonda, kes õppis Tartu ülikoolis eesti filoloogiat aegadel, mil fennougristika oli Eesti keeleteaduse visiitkaardiks ja kui üliõpilaste keelematkad sugulasrahvaste juurde moodustasid stuudiumi loomuliku osa. Dotsent Paula Palmeos viis oma tudengeid tutvuma karjalaste ja vepslaste keelega ning koguma sõnavara keelekõnelejatelt endilt. Paula Palmeose juhendamisel koostas Piret omakogutud keeleainese alusel diplomitöö „Arstimisalane sõnavara karjala keele Djorža murrakus“ (1974). Uudne ainek ühest olulisest ja karjala keele seni talletamata valdkonnast jõudis peatselt ka erialainimesteni, kui ilmusid samanimeline artikkel Emakeele Seltsi aastaraamatus

(1985) ja soomekeelne „Djoržan karjalaisten kansanlääkinnästä“ Kalevalaseuran vuosikirjas (1983). Juhendajaga seoses ei saa jätta mainimata, et ungari keele õppejõud Palmeos koolitas Piretist ühtlasi ehtsa hungarofiili.

1974. aastal sai Piret Norvikust Keele ja Kirjanduse Instituudi murdesektori töötaja, tollase nimetusega vanemlaborant. Et enamik lõpetajaid suunati eesti keele ja kirjanduse õpetajaks, võis selles oma osa olla ka juhendaja Paula Palmeosel, kes teadis hästi instituudi vajadusi. Murdesektorisse olid soome-ugri eriala lõpetajad teretulnud, sest neil oli juba kogumiskogemust ning sugulaskeeli arvestades mõnevõrra avaram silmaring. Ja murdesektorisse Piret tööle jäigi: 1978–1997 teadurina ja seejärel, kuni 2012. aastani, assistendi ning toimetajana.

Murdesektori kollektiivi ühendavaks tegevuseks oli 1963. aastal alanud akadeemilise murdesõnaraamatu käsikirja koostamine ja toimetamine ning sellega liitus ka Piret. Sõnaraamatutöö eeldab head materjalitundmist, aga niisamuti ka täpsust, süvenemisvõimet ja vastupidavust, sest hoomamatult suurele materjalimassiivile tuli aasta aasta järel pühendada kogu oma vaimujõud ja energia. Sellesse ühistöösse on Piret panustanud ühena sõnaraamatu II, III ja IV köite (vahemikus *J – K*) toimetajatest, vihikud ilmusid trükist aastail 1997–2006.

Vahemärkusena võiks tolle lõputuna tundunud koostamistöo aega lisada, et 1980. aastail, kui instituut oli jõudnud arvutiajastusse, hakati sektorijuhataja Valdek Palli eestvõttel koostama murdesõnavara elektroonilist sõnastikku koos levikuandmetega. „Väike murdesõnastik“ (VMS) I–II, mille koostajaskonda kuulus teiste seas ka Piret Norvik, ilmus kirjasutes Valgus 1982. ja 1989. aastal. Kapitäie avaldamist ootavate käsikirjade kõrvale ilmus kaks päristulemust, kaks VMS-i köidet.

Murdesektori töötajana käis Piret Norvik suviti keeleekspeditsioonidel murdekeelt kogumas. Tema meeliskiirkonnaks kujunesid kirderannikumurde kihelkonnad, eeskätt Kuusalu ja Haljala. Neist keelematkadest ammutas ta ühtlasi meelepärast uurimisainest, tegelemaks põhjaeesti murrete sõnavaraliste suhete ja murdekontaktidega. Oma uurimistöo tulemusi on Piret tutvustanud kolleegidele soome-ugri kongressidel (Sõk-tõvkaris 1985, Debrecenis 1990, Jyväskylä 1995) ja mitmel konverentsil (nt Užgorodis 1984, Turus 1988). Kokkuvõtliku käsitluse „Kirderannikumurde sõnavaralised suhted naabermurrete ja -keeltega“ kaitses ta 1998. aastal teadusmagistritööna Tallinna Pedagoogikaülikoolis. Käsikirjalisest

väitekirjast ilmus trükist saksakeelne kokkuvõte „Die lexikalischen Beziehungen des nordöstlichen Küstendialekts zu den Nachbardialekten und -sprachen“.

1975. aastal Virumaa kihelkondades alanud kogumisretkede kõrval põikas Piret 1976. aastal vahelduseks tutvuma vадja keelega Narva jõe taga Lääne-Ingeris, ega jäänud see ühekordseks visiidiks. Seoses Lennart Meri filmiga „Linnutee tuuled“ (1977), mis keskendus soome-ugri rahvaste ühisjuurte ning -joonte avamisele-esitlemisele, sõitsid filmimehed ringi Eestis, Soomes, Venemaal ja Ungaris, otsides sobivaid „osatäitjaid“, põlisrahva esindajaid neile omases keskkonnas. Nimekirja sobivatest vadjalastest oli koostanud Paul Ariste, ent operaatorite Enn Putniku ja Heno Sarve konsultandiks ning teejuhiks sai Piret Norvik.

Aastatel 1975–1998 on Piret Norvik loovutanud Eesti Keele Instituudi murdearhiivi ligi 60 tundi helisalvestusi mitmest murrakust, neist kolmandiku jagu Haljala keelejuhtidelt. Kauaste Käsmu-kiindumuste tulemusel ilmus 2001. aastal merenduslaste murdejutustuste kogumik „Käsmu randlaste jutte“. Nägusas raamatus leidub 77 jutustust neljalt Käsmu põliselanikult, need lood on salvestatud aastail 1983–1995. Kogumikku on mahutatud meremehejutte ehtsas rannarahvale omases kõnepruugis, mida saab kuulata raamatule lisatud laserplaadilt. Teose lõpus leidub veel ülevaade Käsmu murdele iseloomulikest joontest ning sõnaseletusi.

Suure ettevõtmise ja olulise versta-postina tuleb veel esile tõsta „Kuusalu rannakeele sõnaraamatut“ (2019), mille koostasid Piret Norvik ja Heli Kendra ning toimetas Vilja Oja. Kuusalu rannakeelt on räägitud Juminda ja Pärисpea poolsaarel ning rannakülades Kaberneemest Salmistuni. Nii kummagi poolsaare kui ka läänepoolsete randlaste keeles on silmatorkavaid erisusi, sest *igess koass ise viis, igess tuass ise taba*. Sõnaraamat sisaldab üle 7000 märksõna, mille kasutust täpsustavad näitelauseid ja kirjakeelsed selgitused. Teos on pakkunud rõõmsat äratundmist randlastele ja tõstnud nende keelelist eneseteadvust, aga niisamuti elavdanud üldist huvi rannakeele ning Kuusalu rahvakultuuri vastu.

Püsiv keelehuvi on Piretit kannustanud tänaseni, millest annavad tunnistust asjakohased ettekanded keelepäevadel ja Agricola päeva konverentsidel Narvas. Viru Instituudi egiidi all asus ta 2021. aastal koos kodu-uuriija Anne Nurgamaaga jälgima Vaivara kandi keele seisundit, otsides jälgi omaaegsest Vaivara murrakust. Et kohalike elanike küsitlemisel saadud keeleproovid jäid iseloomulike murdejoonte poolest

kasinaks, on keskendunud hiljem sõjajärgsetele keelelugudele ja mälestuste mälestustele.

Hungarofiilina kuulub Piret Norvik Rahvusvahelisse Hungaroloogia Seltsi (1984) ja Eesti-Ungari Seltsi (1990). Emakeele Seltsi liige on ta 1974. aastast.

Kolleegide nimel soovin juubilarile palju õnne, tervist ja jätkuvat uudishimu, et oma keeleteekonda jätkata.

JÜRI VIKBERG

Foto: Miina Norvik